

Serie Welzijn

Ondanks systemen zoals KoeKompas miste Nederland nog een dierwelzijnsscore die aansluit bij het Europese Welfare Quality. Veeteelt besteedt in een vierluik aandacht aan het praktijkproject Welzijnsmonitor, waarbij de sector ervaring opdoet met criteria die het welzijn beïnvloeden en die later mogelijk onderdeel worden van KoeKompas.

Deel 1: **Voer en water**

Deel 2: **Huisvesting**

Deel 3: **Diergezondheid**

Deel 4: **Gedrag**

Dierenarts Luc Hoornick: 'Een vuile koe verhoogt het risico op infecties en dan kom je bij dierwelzijn'

Koe laat zien of ligbox voldoet

Over ideale boxafmetingen is al veel gepubliceerd. Binnen het project Welzijnsmonitor bleek echter dat de koe observeren pas echt in beeld brengt of de huisvesting voldoet. Locomotie, huidbeschadigingen en hygiëne gelden als belangrijke parameters.

tekst **Florus Pellikaan**

De boxdiagonaal, de afstand tot de knieboom en de boxbreedte. Het zijn zomaar enkele veelgebruikte kengetallen als het over huisvesting gaat. Maar voor dierenarts Luc Hoornick van dierenartspraktijk Haaksbergen hebben ze plaatsgemaakt voor heel andere parameters, zoals huidbeschadigingen en locomotie.

Hoornick is als waarnemer betrokken bij het praktijkproject Welzijnsmonitor, waarbij in opdracht van de overheid en de zuivelindustrie gezocht is naar een systeem dat het dierwelzijn op een praktische manier in beeld brengt. Bovendien moest het voldoende overeenkomen met de Europese dierwelzijnsscore Welfare Quality. 'Het observeren van koeien blijkt van enorm toegevoegde waarde. Niet alleen de afstelling van de box, maar bijvoorbeeld ook de boxbedekking telt mee in hoe een koe met de huisvesting uit de voeten kan. De enige mogelijkheid om dat goed te beoordelen is de koe observeren. Een koe ligt niet en zegt nooit "ja, maar...".'

Verbaasd over bedrijfsblindheid

Het observeren van koeien is meteen het wezenlijke verschil tussen het huidige KoeKompas en KoeKompas Bèta, het in praktijkproject Welzijnsmonitor met een welzijnsmodule uitgebreide KoeKompas. 'Binnen het huidige KoeKompas wordt alleen de omgeving van de koe opgemeten, zoals de ligbox, als indicatie voor het welzijn van het dier', vertelt Bert Snel, namens DLV een van de projectbegeleiders van Welzijnsmonitor.

'Aan de andere kant observeert Welfare Quality bijvoorbeeld hoe lang het duurt voordat een koe gaat liggen. Bij het testen van de systemen bleek dat te veel tijd te kosten. Dierenartsen zaten daarvoor twee uur op een trapje te observeren.'

Binnen Welzijnsmonitor werd vervolgens gezocht naar een gulden middenweg. 'De tijd dat het duurt voordat een koe gaat liggen, bleek een grote correlatie te hebben met boxmaten. Het opmeten van de omgeving hebben we daarom overgenomen uit KoeKompas', vertelt Snel. Het observeren is ingevuld door aselekt een groep koeien te scoren op onder andere locomotie, huidbeschadigingen en hygiëne. Bij een koppel van honderd koeien moeten er 25 worden gescoord: de helft van de linkerkant en de andere helft van de rechter. Na twee jaar hiermee gewerkt te hebben, blijkt dit koegericht kijken de grote meerwaarde.

'Ik was na de eerste ronde van observeren verbaasd over de bedrijfsblindheid van de veehouder, maar ook van mij als begeleider. Ik ging zaken zien die ik in al die jaren als dierenarts nooit zag en hetzelfde gold voor de veehouder', vertelt Hoornick over zijn ervaringen. 'Als dierenarts sta je vaak achter de koe, maar nu bekijk je de koe in zijn totaliteit. In anderhalf uur tijd heb je een heel compleet beeld van koe en bedrijf.'

Hoewel locomotie en huidbeschadigingen binnen KoeKompas Bèta zijn ondergebracht bij diergezondheid, hebben ze volgens Hoornick alles met huisvesting te maken. 'Het is in veel gevallen huisvestingsgerelateerde diergezondheid.'

De erfbetreders hebben voorbeelden te over van resultaten die het observeren opleverde. 'Op een bedrijf kwam een hoog percentage kale voorknieën voor. Het bleek te komen doordat de koeien met de knieën tegen het betonnen muurtje onder het voerhek leunden. Door het voerhek aan de onderkant schuin naar de koe te plaatsen is het probleem verholpen', vertelt Niek Groot Wassink, procesbegeleider vanuit DLV. Samen met de faculteit Diergeneeskunde heeft DLV het praktijkproject uitgevoerd.

Veehouders ook zelf scoren

Op een ander bedrijf kwam bovendien dat een flink aantal koeien een verdikking op de schouder had door uitsteking op de schouder rond het kantelpunt van het voerhek. 'Doordat er aan dieren is gemeten, worden dingen feitelijk, waarna erover gesproken wordt. Veehouders zijn bij dergelijke constatering echt wel bereid om het aan te pakken', vertelt Groot Wassink. 'Tijdens het bepalen van de scoormethode hadden we met veehouders bijvoorbeeld een discussie over de waarde van diepstrooiselboxen. Uit de eerste metingen kwam vervolgens duidelijk naar voren dat diepstrooisel echt voor minder kale hakken zorgt. Dan is het einde discussie over wat voor de koe het beste is, want je hebt feiten in handen.' Hoornick vult aan: 'Vaak liet ik veehouders eerst zelf scoren en zei ik of ik het ermee eens was. Het vergroot de betrokkenheid en de bereidheid om dingen aan te pakken. Daarom willen we

ook graag andere erfbetreders erbij betrekken om ervoor te zorgen dat er een afgestemde en eenduidige mening is.'

Ook hygiëne maakt onderdeel uit van het onderdeel huisvesting binnen KoeKompas Bèta. Waar KoeKompas alleen de regel van maximaal tien procent vieze boxen hanteert, is in KoeKompas Bèta ook de hygiënescore van individuele koeien meegenomen. Het aantal en de grootte van mestplekken op de huid is hierbij het meetpunt. Over of hygiëne wat met het welzijn te maken heeft, is Hoornick duidelijk. 'Een vuile koe verhoogt het risico op infecties in bijvoorbeeld de uier en dan kom je dicht bij dierwelzijn.'

Kiezen voor werk of welzijn

Adviseur rundvee bij Agrifirm Harry Sloetjes plaatst een kritische noot door aan te geven dat de huidige boxafmetingen van Maatlat Duurzame Veehouderij zorgen voor meer vieze koeien. 'Op diverse bedrijven wordt daarom bijvoorbeeld een knieboom teruggezet. De veehouder zit in een spagaat tussen werk en welzijn.'

Ook als veehouders zelf werken aan een welzijnsbeoordelingssysteem kan dat tot discussie leiden, zo weet Sloetjes. 'Voor- en tegenstanders waren het er echter wel over eens dat het nog altijd beter is dat de sector zelf een systeem ontwikkelt in plaats van dat er op termijn wat wordt opgelegd', geeft Groot Wassink aan. 'En,' zo vult Snel aan, 'binnen het project hebben veehouders die op voorhand het meest kritisch waren over welzijn, uiteindelijk het meeste in de stal veranderd. Je hoeft echt niet allemaal een nieuwe stal te bouwen, want daarin gaat ook niet altijd alles goed. Het gaat om bewustwording.' |

Jan Luttikhedde: 'Beter dierwelzijn levert je gewoon geld op'

Ook voor de start van het praktijkproject Welzijnsmonitor was melkveehouder Jan Luttikhedde uit Haaksbergen al kien op een goede leefomgeving voor de koe. Zo waren de boxen voorzien van diepstrooisel, had hij de spouw uit de buitenmuur gehaald voor meer kopruimte,

was de schoftboom verhoogd en bouwde hij enkele jaren geleden al een potstal voor de close-up- en de verse koeien. Toch ging de melkveehouder zonder te twifelen in op de uitnodiging om deel te nemen aan het project Welzijnsmonitor. 'Je pikt er altijd weer wat van op. En een goed welzijn is goed voor de koeien, waardoor ze meer produceren en minder problemen hebben en dat is weer goed voor de boer.'

Luttikhedde, die circa 120 koeien melkt, voerde door het project nog weer wat kleine veranderingen door. 'We hebben een aparte wachtruimte en zetten die nu de hele dag open. Dat vergroot het aantal drinkpunten. Koeien maken er na het voeren vaak gebruik van als het bij de andere bakken druk is. Ook tochtige

koeien zie je daar regelmatig. Het vergroot de leefruimte van de koeien.'

De veehouder geeft ook aan dat deelname aan het project hem net even fanatieker maakt in bijvoorbeeld het schoonmaken van de drinkbakken. Maar hij ziet ook nog verbeterpunten. 'Wij hebben een relatief oude stal met krappe maten. Als er iets met koeien is, doe ik ze direct in het grote strohok bij de verse koeien. Dit compenseert, maar zie je nergens terug in de score.'

Luttikhedde heeft er geen bezwaar tegen als KoeKompas Bèta, na nog wat aanpassingen, breder uitgerold wordt. 'Het is richting de maatschappij goed om dierwelzijn in beeld te hebben. Voor de veehouder kan het ook geen kwaad. Beter dierwelzijn levert je gewoon geld op.'